

УДК 159.92:616.89-008.434(045)

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11\(57\)-1876-1886](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11(57)-1876-1886)

Воронова Ольга Юріївна кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, <https://orcid.org/0000-0002-6504-240X>

Ямчук Таїса Юріївна кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, <https://orcid.org/0000-0003-0392-2249>

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ

Анотація. У статті розглянуто актуальну проблему дослідження мовленнєвих порушень у дітей з особливими освітніми потребами. Розкрито зміст основних дефініцій: «мовленнєве порушення», «недорозвинення мовлення», «лексикограматичне недорозвинення мовлення».

Проаналізовано сучасні наукові підходи до класифікації мовленнєвих порушень, зокрема таких, що мають системний характер мовленнєвої недостатності. Особливу увагу приділено зростанню кількості дітей з мовленнєвими порушеннями та важливості їх раннього виявлення і своєчасної корекції. Розглянуто клініко-педагогічний, психолого-лінгвістичний, нейропсихологічний та міждисциплінарний підходи до вивчення етіології та механізмів мовленнєвих розладів.

Узагальнено класифікації основних форм порушень мовлення, зокрема: фонетико-фонематичного недорозвинення, загального недорозвинення мовлення, алалії, афазії, дислалії, ринолалії, логоневрозу, дислексії, дисграфії тощо. Обґрунтовано значення системного підходу до діагностики мовленнєвих порушень у контексті психолого-педагогічної діяльності та інклюзивної освіти. Представлений матеріал може слугувати теоретичною базою для створення ефективних корекційних програм і розробки індивідуальних освітніх маршрутів для дітей з порушеннями мовлення.

Теоретичні положення статті сприяють глибшому розумінню сутності ключових понять, систематизації різновидів порушень мовленнєвого розвитку, а також їх уточненню й оновленню з урахуванням сучасних досягнень психолого-педагогічної науки. Одержані узагальнення мають практичну цінність для фахівців у галузі вікової психології, логопсихології, логопедії та інклюзивної освіти, сприяючи підвищенню ефективності корекційно-розвиткової роботи з дітьми, які мають мовленнєві порушення.

Ключові слова: мовленнєве порушення, недорозвинення мовлення, лексикограматичне недорозвинення мовлення, алалія, афазія, брадилалія, дислалія, ринолалія, логоневроз, дислексія, дисграфія, дизартрія, тахілалія.

Voronova Olga Yuriyivna PhD in Psycholog, Senior lecturer of Psychology
Department of Mukachevo State University, <https://orcid.org/0000-0002-6504-240X>

Yamchuk Taisa Yuriyivna PhD in Psycholog, Senior lecturer of Psychology
Department of Mukachevo State University, <https://orcid.org/0000-0003-0392-2249>

INVESTIGATION OF THE SPECIFICS OF SPEECH DISORDERS

Abstract. The article addresses the pressing issue of investigating speech disorders in children with special educational needs. The study explicates the essential definitions of “speech disorder”, “speech underdevelopment”, and “lexico-grammatical underdevelopment of speech”. Contemporary scientific approaches to the classification of speech impairments are examined, with particular emphasis on systemic types of speech insufficiency. Considerable attention is devoted to the increasing prevalence of speech disorders among children, highlighting the significance of early identification and timely intervention. Clinical-pedagogical, psycholinguistic, neuropsychological, and interdisciplinary perspectives on the etiology and mechanisms of speech disorders are reviewed.

The paper synthesizes existing classifications of major forms of speech pathology, including phonetic-phonemic underdevelopment, general speech underdevelopment, alalia, aphasia, dyslalia, rhinolalia, logoneurosis, dyslexia, dysgraphia, among others. The importance of a systemic approach to diagnosing speech disorders within the framework of psychological-pedagogical practice and inclusive education is substantiated. The presented material provides a theoretical foundation for the development of effective remedial programs and the design of individualized educational trajectories for children with speech impairments.

The theoretical considerations outlined in the article foster a deeper understanding of the nature of key concepts, facilitate the systematization of different types of speech developmental disorders, and refine their definitions in light of current advances in psychological and pedagogical sciences. The conclusions drawn possess practical significance for specialists in developmental psychology, speech psychology, speech therapy, and inclusive education, thereby enhancing the effectiveness of corrective and developmental interventions for children with speech disorders.

Keywords: speech disorder, speech underdevelopment, lexico-grammatical underdevelopment of speech, alalia, aphasia, bradylalia, dyslalia, rhinolalia, logoneurosis, dyslexia, dysgraphia, dysarthria, tachylalia.

Постановка проблеми. У сучасному науковому дискурсі все більшої актуальності набуває проблема мовленнєвого розвитку дітей, що зумовлено як зростанням кількості випадків мовленнєвих порушень, так і їхнім системним впливом на психологічне функціонування особистості. Згідно з результатами

клінічних та психолого-педагогічних спостережень, упродовж останніх років спостерігається стійка тенденція до збільшення частоти затримок і відхилень у мовленнєвому розвитку в дітей раннього та дошкільного віку. Більшість із них потребує тривалого психолого-логопедичного супроводу, що підтверджує наявність широкого спектра порушень мовленнєвої діяльності, оскільки мовлення є не лише засобом комунікації, а й важливим чинником формування пізнавальних процесів, емоційної регуляції, поведінкової активності та соціальної взаємодії.

Наявність мовленнєвого дефіциту суттєво впливає на якість життя дитини, що зумовлює потребу у своєчасній діагностиці, психологічному вивченні механізмів порушень і виборі адекватної корекційної програми. Водночас ефективність такої роботи великою мірою залежить від коректної класифікації мовленнєвих порушень, яка повинна враховувати як етіопатогенетичні фактори, так і психологічні механізми їх виникнення та прояву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі дедалі більше уваги приділяється проблемам мовленнєвої компетентності та порушень мовленнєвого розвитку. Проблема мовленнєвого розвитку дітей, а також своєчасна діагностика та корекція порушень, активно досліджується вітчизняними науковцями у межах клінічного, психолого-педагогічного, лінгвістичного, нейропсихологічного та міждисциплінарного підходів.

У наукових працях Л. Волкової, С. Коноплястої, Є. Соботович, В. Тарасун, М. Шеремет, Н. Чередниченко, Л. Трофименко ґрунтовно досліджено механізми порушення мовленнєвого розвитку, а також розроблено ефективні системи логопедичної діагностики й корекції. Автори акцентують увагу на специфіці формування мовлення в умовах дизартрії, ринології, алалії, заїкання та інших системних мовленнєвих порушень.

С. Конопляста розробила системний підхід до вивчення дизартрії, аналізуючи мовленнєвий дефект у контексті психолого-педагогічних, нейропсихологічних та клінічних чинників. У своїх дослідженнях вона доводить важливість комплексної оцінки функціонального стану мовленнєвої системи дитини. Є. Соботович у своїй науковій діяльності сформулювала психолінгвістичну модель мовлення та описала структурні рівні його порушення, підкреслюючи необхідність міждисциплінарного підходу до діагностики.

Значущі результати у сфері вивчення фонетико-фонематичних та лексико-граматичних порушень мовлення належать Л. Вавіній, Л. Дідковій, Л. Журовій, Л. Логвіновій, В. Тарасун, М. Шевченко, Л. Спіровій. Їхні дослідження зосереджені на особливостях мовленнєвого розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, зокрема, у випадках загального недорозвинення мовлення (ЗНМ) та фонетико-фонематичного недорозвинення (ФФНМ). Науковці розробили інструменти діагностики та педагогічного супроводу таких дітей у спеціальних і інклюзивних умовах навчання.

Ю. Рібцун запропонував логопсихосинергетичний підхід до формування праксичних функцій у дітей із моторними порушеннями мовлення, а також

досліджував взаємозв'язок між розвитком артикуляційної моторики та мовленнєвої активності дитини.

А. Колупаєва, В. Засенко, Т. Сак, В.М. Синьов, Н. Туренко зробили значний внесок у становлення національної системи спеціальної освіти, зокрема в частині методичного та нормативного забезпечення логопедичної допомоги в інклюзивному середовищі.

Такі вчені, як Н. Стадненко, Л. Фомічова, О. Хохліна, С. Хоменко, Н. Матвєєва, Н. Гавриш зосереджувалися на питаннях методики навчання дітей з мовленнєвими порушеннями, а також вивчали вплив мовленнєвих труднощів на загальний психофізичний розвиток дитини, її навчальну діяльність та соціальну адаптацію.

Метою статті є дослідити сучасні наукові підходи до вивчення мовленнєвих порушень у дітей, зосередивши увагу на аналізі сутності клінічного, психолого-педагогічного, лінгвістичного, нейропсихологічного та інтегрованого клініко-психолого-педагогічного підходів, а також на визначенні їх значення для діагностики, класифікації та корекції мовленнєвих розладів у контексті інклюзивної освіти.

Виклад основного матеріалу. Проблема мовленнєвих порушень у дітей з особливими освітніми потребами залишається однією з найактуальніших у сучасній логопедії, психології та нейронауках. Ці порушення набувають системного характеру, коли інтегруються в загальний контекст психофізичного розвитку дитини й супроводжують складні форми психічного дизонтогенезу. У науковій літературі термін «системні порушення мовлення» інтерпретується неоднозначно, що зумовлює існування кількох підходів до його тлумачення.

Психологічна парадигма розглядає системні мовленнєві порушення як результат комплексних порушень розвитку, що зачіпають сенсорно-перцептивну, когнітивну та афективно-вольову сфери. У цьому випадку мовлення виступає не лише засобом комунікації, а й важливою складовою загального психічного функціонування. Зі свого боку, нейронауковий підхід трактує такі порушення як симптоми більш глибоких неврологічних синдромів, що є наслідком органічних уражень центральної нервової системи. Логопедична наука зосереджується на системності як ознаці порушення усіх компонентів мовленнєвої діяльності – фонетико-фонематичного, лексико-граматичного та семантичного рівнів.

У контексті логопсихології, психолінгвістики, психокорекції надзвичайно важливою залишається проблема класифікації мовленнєвих порушень, зокрема системних форм. Вона не лише забезпечує уніфікований підхід до діагностики й корекції, а й формує теоретичний фундамент для розвитку нових методик і технологій психологічної та логопедичної допомоги. Класифікаційні моделі, що враховують актуальні наукові уявлення, відіграють ключову роль у формуванні висновків логопеда, виборі ефективних корекційних стратегій і, в ширшій перспективі, сприяють розвитку напрямів наукового пошуку в галузі спеціальної освіти.

На сучасному етапі логопедичної практики переважають дві основні класифікаційні системи – клініко-педагогічна та психолого-мовленнєва. Перша базується на медичних критеріях і визначає мовленнєві порушення як частину загального діагнозу, друга ж орієнтується на аналіз мовленнєвої діяльності як функціональної системи. Однак обидва підходи визнають системні порушення як такі, що мають комплексну природу, охоплюючи не лише мовлення, а й інші психічні функції, що вимагає міждисциплінарного підходу до їх вивчення й подолання.

Таким чином, класифікація системних мовленнєвих порушень виступає не лише теоретичною основою логопедичної та психологічної науки, а й важливим інструментом для практичного розв'язання завдань діагностики, корекції та супроводу дітей з порушеннями мовлення. Її вдосконалення, зокрема через уточнення нозологічних одиниць, відкриває нові перспективи для розвитку прикладної логопедії та суміжних галузей.

У межах сучасної логопедичної науки термін «системні порушення мовлення» трактується як структурно-семантичні мовленнєві розлади, до яких, зокрема, відносять алалію та афазію. Згідно з поглядами українських дослідниць Л. Волкової та С. Шаховської, системні порушення мовлення характеризуються ураженням мовлення як цілісної функціональної системи, що включає порушення її основних компонентів — фонетичного, лексичного та граматичного.

У контексті сучасного розвитку спеціальної освіти питання мовленнєвого розвитку дітей, зокрема дослідження мовленнєвих порушень у дошкільному віці та організації логопедичної допомоги, посідають важливе місце в наукових розвідках як вітчизняних, так і зарубіжних учених А. Богуш, Н. Гавриш [1]; Л. Лактюшина, Л. Логвинова [6]; Н. Могильова [7]. Науковці приділяють особливу увагу уточненню змісту базових термінів, таких як «мовленнєве порушення», «недорозвинення мовлення», «недорозвиток мовлення», а також розробці класифікацій, які дозволяють диференціювати різні типи мовленнєвих порушень. З-поміж них виокремлюються: системне недорозвинення мовлення О. Боряк [2], загальне недорозвинення мовлення Л. Трофименко [12], фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення Ю. Рібцун [10], фонетичні порушення мовлення Н. Гаврилова [3], лексико-граматичні порушення мовлення І. Григор'єва, І. Макаренко, Т. Макухова, О. Олефір [4] та інші. Подібна класифікаційна розгалуженість свідчить про складність проблеми та необхідність її подальшого комплексного вивчення.

У сучасній психологічній науці наголошується на необхідності врахування сукупності чинників, що зумовлюють виникнення мовленнєвих розладів. Такі порушення розглядаються як результат взаємодії двох основних груп факторів – внутрішніх (біологічних, нейрофізіологічних) та зовнішніх (соціальних, психолого-педагогічних).

Перша етіопатогенетична група охоплює чинники, що впливають на ранні етапи онтогенезу, зокрема у пренатальному, перинатальному та ранньому

постнатальному періодах. До даних факторів належать внутрішньоутробні патологічні стани, нейроінфекції, гіпоксично-ішемічні ураження центральної нервової системи, а також родові травми. Зазначені впливи можуть призводити до дисфункції нейропсихологічного розвитку дитини, зокрема до порушень становлення мовленнєвих і когнітивних процесів. Друга етіопатогенетична група включає соціально-психологічні чинники, зокрема явища психоемоційної депривації, емоційно-особистісної незрілості, недостатньої мовленнєвої стимуляції у соціальному середовищі, а також несприятливих умов сімейного виховання. Ці фактори асоціюються з порушеннями у сфері комунікативного розвитку, проявами затримки мовленнєвого онтогенезу, а також обмеженням когнітивної активності дитини.

Таким чином, системні мовленнєві порушення у дітей розглядаються як поліетіологічне та багатокомпонентне явище, що формується внаслідок складної взаємодії біологічних і соціально-психологічних детермінант. Вони істотно впливають на психічний розвиток дитини, знижують рівень її навчальної успішності, комунікативної компетентності та здатності до ефективної соціокультурної інтеграції.

Отже, поняття «порушення мовлення» слід інтерпретувати як інтегральну категорію, що відображає відхилення від нормативного розвитку мовленнєвої діяльності, які частково або повністю порушують процеси комунікації, обмежують пізнавальні можливості дитини та ускладнюють її соціальну адаптацію.

Клініко-педагогічний підхід до класифікації мовленнєвих порушень ґрунтується на інтеграції клінічних та лінгвістичних критеріїв, проте провідне значення в межах цього підходу надається психолого-лінгвістичним чинникам. Саме вони дозволяють здійснювати опис мовленнєвих порушень у категоріях, релевантних для логопедичної та психологічної практики, а також фокусувати увагу на тих аспектах мовлення, які піддаються корекційному впливу. Клінічні ознаки в такій системі виконують уточнювальну функцію, слугуючи для виявлення патогенетичних механізмів і фонових нейропсихологічних станів, що зумовлюють мовленнєві відхилення.

У межах цього підходу мовленнєві розлади розглядаються як комплексні порушення, що охоплюють як усну, так і писемну форми мовлення, включаючи всі етапи мовленнєвої діяльності – від сприймання й породження до формулювання та структурного оформлення висловлювання. Оцінка порушень здійснюється на рівні функціонування механізмів, що забезпечують мовленнєву реалізацію: фонетичного, фонематичного, лексичного, граматичного та семантичного.

Зокрема, порушення усного мовлення умовно поділяються на дві основні категорії. Перша охоплює порушення фонаційно-акустичної сторони мовлення – вимови, голосоутворення, інтонаційного оформлення, які здебільшого мають ізольований характер і не зачіпають змістової сторони висловлювання. Друга категорія охоплює порушення внутрішньої структурної організації висловлювання, що проявляються на змістовому, граматичному й лексичному рівнях. Такі

розлади мають системний або поліморфний характер і суттєво впливають на комунікативну ефективність мовлення.

Порушення зовнішнього мовленнєвого висловлювання репрезентують широкий спектр розладів, що стосуються звукової та інтонаційної організації мовлення, його темпу, плавності та голосових характеристик. У межах сучасних психолого-лінгвістичних досліджень здійснюється диференціація таких порушень на кілька типів, які можуть проявлятися ізольовано або у поєднанні, формуючи складні мовленнєві дефекти.

З огляду на їхню значущість у структурі мовленнєвої патології, зупинимось детальніше на характеристиці кожної з вказаних груп порушень:

1. Дисфонія – розлад голосоутворення, що виникає внаслідок функціональних або органічних уражень голосового апарату. Характеризується змінами тембру, сили, висоти голосу або його повною відсутністю. Патологія може спостерігатися в будь-якому віковому періоді, супроводжуючись труднощами в голосовій активності.

2. Брадилалія – патологічне уповільнення темпу мовлення, обумовлене переважанням процесів гальмування у корі головного мозку. Характеризується надмірним розтягуванням звуків, нечіткістю артикулювання та загальною мовленнєвою загальмованістю.

3. Тахілалія – патологічне прискорення темпу мовлення, зумовлене переважанням збуджувальних процесів у корі головного мозку. Характеризується надмірною швидкістю артикуляції, порушенням ритмічності мовлення, спотворенням звуків та недостатньою чіткістю висловлювання.

4. Логоневроз (заїкання) – порушення темпо-ритмічної організації мовлення, зумовлене тонічними або клонічними судомами мовленнєвої мускулатури. Характеризується повтореннями, подовженнями чи блоками на звуках, складах або словах. Часто загострюється під впливом психоемоційного навантаження та у ситуаціях мовленнєвого напруження.

5. Дислалія – порушення звуковимови за умов збережених функцій слуху та іннервації мовленнєвого апарату. Виявляється у вигляді заміन, пропусків, спотворень або змішування звуків. Має як фонетичний, так і артикуляційний компонент, що відображає складність порушення. Причини дислалії класифікуються на анатомо-фізіологічні та психолінгвістичні.

Функціональна дислалія виникає переважно в дошкільному віці та пов'язана з несформованістю фонематичного сприймання, артикуляційної бази або позицій. З психолінгвістичної точки зору є наслідком недосконалості процесів впізнавання, диференціації та реалізації фонем.

Механічна дислалія обумовлена анатомічними аномаліями мовленнєвого апарату (наприклад, патології прикусу, коротка під'язикова зв'язка) і може порушувати вимову цілих груп звуків. Вона спостерігається як у дітей, так і у дорослих з вродженими або набутими морфологічними дефектами.

Дислалія негативно впливає не лише на усне мовлення, але й на оволодіння писемним, оскільки помилки у звуковимові часто переносяться в письмо та читання. Ефективна логопедична корекція потребує урахування як фізіологічних, так і когнітивно-мовленнєвих чинників.

6. Ринолалія – порушення тембрової характеристики мовлення, спричинене анатоμο-функціональними змінами, що призводять до патологічного проходження повітря через носову порожнину. Характеризується гугнявістю, спотворенням звукової структури та загальною монотонністю мовлення. Відзначається деформація артикуляції більшості звуків, що відрізняє ринолалію від дислалії, при якій переважно порушується вимова окремих фонем.

7. Дизартрія – порушення мовленнєвої моторики, зумовлене органічним ураженням центральної нервової системи. Проявляється недостатньою іннервацією м'язів артикуляційного апарату, що призводить до зниження точності, сили й координації мовленнєвих рухів. Характеризується нечіткістю артикуляції, зміною темпу, ритму та інтонаційної виразності мовлення. Часто спостерігається при дитячому церебральному паралічі та інших неврологічних захворюваннях.

Розмежування порушень зовнішньої форми мовлення є ключовим завданням логопедичної та психолого-педагогічної діагностики. Уточнення нозологічної структури дефектів дозволяє не лише здійснювати ефективну диференціацію мовленнєвих порушень, а й розробляти цілеспрямовані корекційні стратегії, що враховують як клінічні, так і психолінгвістичні особливості кожного випадку.

Порушення внутрішнього мовленнєвого оформлення пов'язані з порушенням процесів мовленнєвого породження та розуміння. До провідних типів таких порушень відносять:

1. Алалія – повне або часткове недорозвинення мовлення, обумовлене органічними ураженнями мовленнєвих зон кори головного мозку, що виникають у пренатальному або ранньому постнатальному періодах. У дітей з алалією спостерігається значне відставання у розвитку мовлення при збережених первинних слухових функціях.

2. Афазія – втрата або часткове порушення вже сформованої мовленнєвої системи, що виникає внаслідок локальних уражень головного мозку. На відміну від алалії, афазія є вторинним розладом, який розвивається після періоду сформованого мовлення.

Окрему групу становлять порушення писемного мовлення, які класифікуються залежно від ураженої форми (письмо або читання). Вони тісно пов'язані з розвитком усного мовлення, психічними функціями та мовленнєвим досвідом дитини. Основні типи порушень писемного мовлення включають:

1. Дисграфія – часткове порушення процесів письма, яке проявляється у спотворенні графічного образу слова. Типовими симптомами є заміни, пропуски, спотворення літер, нестійкість просторових образів, порушення фонематичного аналізу та синтезу. У найтяжчих випадках діагностується аграфія – повна нездатність до письма.

2. Дислексія – порушення процесу читання, зумовлене недорозвиненням або ураженням центральних механізмів переробки мовленнєвої інформації. Характеризується труднощами у впізнаванні букв, порушенням складової структури слова, зміною порядку літер, спотворенням смислового навантаження тексту. Крайнім проявом є алексія – повна нездатність до читання.

На відміну від клінічної класифікації, де переважає медичне трактування порушень, психолого-педагогічна систематизація орієнтується на мовленнєву симптоматику, яка має першочергове значення для логопедичної та психологічної практики. У цій класифікації порушення мовлення диференціюються за рівнями формування й реалізації мовленнєвої діяльності.

Психолого-педагогічна класифікація мовленнєвих порушень є важливим інструментом у визначенні структури мовленнєвого дефіциту, що дозволяє здійснювати ефективну діагностику та організовувати цілеспрямовану корекційно-розвивальну роботу. Вона ґрунтується на рівні сформованості мовленнєвої системи та враховує взаємозв'язок між компонентами мовлення, пізнавальною діяльністю й психічним розвитком дитини.

У межах цієї класифікації виділяються різні типи мовленнєвих порушень. Одним із них є **фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення (ФФНМ)** – порушення, при якому страждає звукова та фонематична сторони мовлення. Основними ознаками ФФНМ є спотворення, заміни або пропуски звуків у мовленні, недорозвинення фонематичного слуху, труднощі у фонематичному аналізі та синтезі, що призводить до значних ускладнень у формуванні навичок письма та читання. Незважаючи на збережений інтелектуальний розвиток, діти з ФФНМ мають обмеження у розвитку комунікативної функції мовлення.

Більш глибоким системним порушенням є **загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ)**. Цей діагноз застосовується до дітей, у яких спостерігається недорозвинення всіх мовленнєвих компонентів: фонетичного, фонематичного, лексичного, граматичного та семантичного. При ЗНМ у дитини недостатньо сформовані всі рівні мовлення – від звуковимови до зв'язного мовлення. Лексичний запас обмежений, граматичні структури не освоєні, фразова мова побудована неправильно. Часто спостерігається нерозуміння зверненого мовлення, труднощі у формулюванні висловлювань, що, у свою чергу, негативно впливає на загальний розвиток дитини, її навчання та соціальну адаптацію. ЗНМ нерідко супроводжується іншими порушеннями, такими як затримка психічного розвитку, моторна дизонтогенезія або вторинні когнітивні ускладнення.

У національній практиці класифікація мовленнєвих порушень узгоджується з підходами, закріпленими в Державному стандарті початкової освіти (МОН України, 2018), а також в Інклюзивному ресурсному супроводі освітнього процесу (Наказ МОН № 635 від 27.04.2020). Крім того, класифікація корелює з міжнародними критеріями, зокрема відповідно до Міжнародної класифікації хвороб 11-го перегляду (МКХ-11), мовленнєві порушення розглядаються в межах розділу "Developmental Speech or Language Disorders" (6A01).

Висновки. Отже, проблема мовленнєвих порушень у дітей є складним і багатоаспектним феноменом, що потребує глибокого наукового осмислення з позицій міждисциплінарного підходу. Системні мовленнєві розлади, такі як загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ) і фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення (ФФНМ), значно ускладнюють мовленнєву, пізнавальну та соціальну діяльність дитини, впливаючи на всі сфери її психічного розвитку.

Психолого-педагогічна класифікація, що базується на рівні сформованості мовленнєвої системи, є ключовим інструментом для диференційної діагностики, прогнозування освітніх труднощів та побудови ефективної корекційно-розвивальної роботи.

Своєчасне виявлення типу порушення, урахування як клінічних, так і психолінгвістичних чинників, а також індивідуальних особливостей дитини є передумовами для успішної мовленнєвої реабілітації та її повноцінної інтеграції в соціальне й освітнє середовище. Удосконалення класифікаційних моделей і методів корекційного впливу залишається одним із пріоритетних завдань сучасної логопедії, психології та спеціальної педагогіки.

Література:

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник. Київ : Вища школа, 2007. 542 с.
2. Боряк О. В. До проблеми системного недорозвинення мовлення. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2015. № 29. С. 21–27.
3. Гаврилова Н. С. Класифікації порушень мовлення. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. 2012.
4. Григор'єва І. О., Макаренко І. В., Махукова Т. В. Особливості лексикограматичного структурування мовленнєвих висловлювань у дітей дошкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення. Вісник Луганського національного SWorldJournal Issue 17 / Part 2 ISSN 2663-5712 21 www.sworldjournal.com університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2020. № 2(333) Ч. 2. С. 101–113.
5. Конопляста С. Ю., Сак Т. В. Логопсихологія : навч. посіб. / за ред. М. К. Шеремет. Київ : Знання, 2010. 293 с.
6. Лактюшина Л. Т., Логвинова Л. Л. Формування уявлень про слово у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Актуальні питання корекційної освіти. 2010. Вип. 1. С. 18–193. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2010_1_26
7. Могильова Н. М. Загальне недорозвинення мовлення: теорія та перспективне планування корекційно-розвиткової роботи: навч. посіб. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2001. 123 с.
8. Олефір О. І. Особливості лексико-граматичної складової мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення. Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. праць. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. Вип. 22. С. 153–157.
9. Рібцун Ю. В. Звукові намистинки. Формування мовленнєвої полікомпетентності дошкільників : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 200 с. URL : https://docplayer.net/156655038-Yuliya-ribcun-zvukovi-nami_stinki-formuvannya-movlennievoyi-polikompetentnosti-doshkilnikov-navchalno-met_odichniy-posibnik.html
10. Рібцун Ю. В. Формування усного мовлення у дітей молодшого дошкільного віку із загальним мовленнєвим недорозвитком: дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2010. - 18 с.

11. Соботович Е.Ф. Порухення мовного розвитку та шляхи їх корекції: навчально-методичний посібник. К.: ІСДО, 1995. 204 с.

12. Трофименко Л. І. Шляхи подолання загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку: монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 104 с.

References:

1. Bogush, A. M., Gavrish, N. V. (2007). *Doshkil'na lingvodidaktika. Teorija i metodika navchannja ditej ridnoi movi [Preschool linguistic didactics. Theory and methods of teaching children their native language]*. Kii'v : Vishha shkola [in Ukrainian].

2. Borjak, O. V. (2015). Do problemi sistemnogo nedorozvinennja movlennja [To the problem of systemic underdevelopment of speech]. *Naukovij chasopis NPU imeni M. P. Dragomanova. Serija 19: Korekci'jna pedagogika ta special'na psihologija - Scientific journal of the National University named after M. P. Dragomanov. Series 19: Correctional pedagogy and special psychology*, 29, 21–27 [in Ukrainian].

3. Gavrilova, N. S. (2012). Klasifikacii porushen' movlennja [Classifications of speech disorders]. *Zbirnik naukovih prac' Kam'janec'-Podil's'kogo nacional'nogo universitetu imeni Ivana Ogienka. Serija : Social'no-pedagogichna - Collection of scientific works of the Ivan Ogienko Kamyansky-Podilsky National University. Series: Socio-pedagogical*. [in Ukrainian].

4. Grigor'eva, I. O., Makarenko, I. V., Mahukova, T. V. (2020). Osoblivosti leksikogramatichnogo strukturuvannja movlennjevislovljuvan' u ditej doshkil'nogo viku iz tjazhkimi porushennjami movlennja [Peculiarities of lexicogrammatical structuring of speech utterances in preschool children with severe speech disorders]. *Visnik Lugans'kogo nacional'nogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauki - Bulletin of the Luhansk National Taras Shevchenko University. Pedagogical Sciences*, 2(333), 2, 101–113 [in Ukrainian].

5. Konopljasta, S. Ju., Sak, T. V. (2010). *Logopsihologija [Logopsychology]*. Kii'v : Znannja [in Ukrainian].

6. Laktjushina, L. T., Logvinova, L. L. (2010). Formuvannja ujavlen' pro slovo u ditej doshkil'nogo viku iz zagal'nim nedorozvitkom movlennja [Formation of ideas about the word in preschool children with general speech underdevelopment]. *Aktual'ni pitannja korekci'jnoi osviti - Current issues of correctional education*, 1, 18–193. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2010_1_26 [in Ukrainian].

7. Mogil'ova, N. M. (2001). *Zagal'ne nedorozvinennja movlennja: teorija ta perspektivne planuvannja korekci'jno-rozvitkovoї roboti [General speech underdevelopment: theory and prospective planning of correctional and developmental work]*. Slov'jans'k : Vid-vo B. I. Matorina [in Ukrainian].

8. Olefir, O. I. (2018). Osoblivosti leksiko-gramatichnoi skladovoї movlennja u ditej iz zagal'nim nedorozvitkom movlennja [Features of the lexical and grammatical component of speech in children with general speech underdevelopment.]. *Vitoki pedagogichnoi majsternosti - Origins of pedagogical skill*, 22, 153–157 [in Ukrainian].

9. Ribcun, Ju. V. (2015). *Zvukovi namistinki. Formuvannja movlennjevoi polikompetentnosti doshkil'nikiv [Sound Beads. Formation of Speech Polycompetence of Preschoolers]*. Ternopil' : Mandrivec'. Retrieved from <https://docplayer.net/156655038-Yuliya-ribcun-zvukovi-nami-stinki-formuvannya-movlennjevoi-polikompetentnosti-doshkilnikiv-navchalno-met-odichniy-posibnik.html> [in Ukrainian].

10. Ribcun, Ju. V. (2010). Formuvannja usnogo movlennja u ditej molodshogo doshkil'nogo viku iz zagal'nim movlennjevim nedorozvitkom [Formation of Oral Speech in Children of Young Preschool Age with General Speech Underdevelopment]. *Candidate's thesis*. Kii'v [in Ukrainian].

11. Sobotovych, E.F. (1995). *Porushennja movnogo rozvitku ta shljahi ih korekciї [Speech development disorders and ways of their correction]*. K.: ISDO [in Ukrainian].

12. Trofimenko, L. I. (2014). *Shljahi podolannja zagal'nogo nedorozvitku movlennja u ditej doshkil'nogo viku [Ways to overcome general speech underdevelopment in preschool children]*. Kirovograd : Imeks-LTD [in Ukrainian].



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>